Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 50, Şubat 2021, s. 209-237

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.48898>

Dr. Mehmet YILDIZ

Milli Eğitim Bakanlığı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni, Din Eğitimi Uzmanı,
mehhmetyildiz@hotmail.com

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ALAN BİLGİSİNE İLİŞKİN YETERLİK ALGILARI¹

Özet

Bu çalışmada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algıları ve bu algılarının cinsiyet, mezun olunan lise türü, bölüm memnuniyeti ve lisans akademik başarıları değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Araştırmada verilerin toplanması için araştırmacı tarafından geliştirilen, 4 kişisel bilgi sorusu ve 68 yeterlik maddesinden oluşan ölçme aracı kullanılmıştır. Geliştirilen bu ölçme aracı 2018-2019 bahar döneminde 11 ilahiyat fakültesinin son sınıfında okuyan toplam 997 öğrenciye uygulanmış ve elde edilen veriler, SPSS 25.0 istatistik programıyla analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan DKAB öğretmen adayları alan bilgisi konusunda kendilerini oldukça yeterli olarak algılamaktadırlar. Adayların yeterlik algıları alan bilgisi alt boyutlarına göre farklılaşmaktadır. Adayların yeterlik algıları cinsiyet ve mezun olunan lise türüne göre farklılaşmazken, bölüm memnuniyeti ve lisans akademik başarılarına göre farklılaşmaktadır. Bölümünden memnun olanlar ve lisans akademik başarıları yüksek olanlar alan bilgisi konusunda kendilerini daha yeterli olarak görmektedirler.

Anahtar kelimeler: Din Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Öğretmen Adayı, Öğretmen Yeterlikleri, Alan Bilgisi Yeterlikleri.

¹ Bu makale “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Alan Bilgisine İlişkin Yeterlik Algıları” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

RELIGIOUS CULTURE AND MORAL KNOWLEDGE TEACHER CANDIDATES 'PERCEPTIONS OF PROFICIENCY REGARDING THE FIELD KNOWLEDGE

Abstract

In this study, Culture of Religion and Knowledge of Ethics candidate teachers' perceptions of competence related to field knowledge and whether these perceptions differ according to gender, type of high school graduation, department satisfaction and undergraduate academic achievement were investigated. In the study, 4 personal information questions and 68 competency items developed by the researcher were used to collect the data. The developed measurement tool was applied to 997 students in the last year of 11 theology faculties in the spring term of 2018-2019 and the data obtained were analyzed with SPSS 25.0 statistical program. Candidates' perceptions of proficiency do not differ according to gender and type of high school, but they differ according to department satisfaction and undergraduate academic achievement. Those who are satisfied with their department and who have high academic success in bachelor's degree are considered to be more competent in their field knowledge.

Keywords: Religious Education, Culture of Religion and Knowledge of Ethics, Teacher Candidate, Teacher Competencies, Field Knowledge Competences.

GİRİŞ

Eğitim-öğretim birçok boyutu olan ve bu boyutlar arasında etkileşimin olduğu dinamik bir süreçtir (Akyürek 2008: 7). Eğitim-öğretim sürecinin bu çok boyutlu yapısının başlıca öğeleri öğrenciler, öğretmenler, eğitim programları, eğitim ortamı, yöneticiler ve çevredir (Erden 2001: 52). Bu öğeler arasında eğitim ve öğretimin niteliğini ve kalitesini etkileyecek en önemli öğe ise öğretmen ve dolayısıyla onun sahip olduğu niteliklerdir (Şişman 2007: 189). Çünkü öğretmen diğer öğelere etki edebilecek en önemli öğedir (Erden 2001: 52). Bu nedenle öğretmen, eğitim-öğretimde önemi tartışılmaz kişidir denilebilir.

Öğretmenlik; bir toplumun geleceğini hazırlama sorumluluğunu taşıyan özel ve önemli bir uzmanlık alanıdır. Dolayısıyla öğretmenliğin kendine özgü nitelikleri vardır. Bu nedenle bu mesleği yapacak kişilerin alan bilgisi, genel kültür bilgisi ve öğrenmeyi öğretme becerisi gibi öğretimde bulunması gereken niteliklere sahip olması beklenmektedir. Bilmek ile öğretmek aynı şey değildir. Yani her bilenin aynı zamanda öğretebileceği söylenemez. Eğitim anlayışındaki değişikliklerle birlikte öğretmen, artık sadece bilgiyi aktaran değil, öğretimi planlayan, organize eden, yöneten, denetleyen, öğrenmeyi öğreten kişidir (Akyürek 2008: 7). Bu bakımdan eğitim sistemi içinde görev alacak öğretmenlerin, gerek hizmet öncesinde, gerekse hizmet içinde, iyi bir biçimde yetişmeleri, eğitim öğretim faaliyetlerinin kalitesi yönünden önem taşımaktadır.

Eğitim öğretimin bütün boyutlarıyla dinamik bir yapıya sahip olması, bu sürecin en önemli ögesi olan öğretmenin niteliklerinin sorgulanmasını ve geliştirilmesini gerektirmektedir. Çünkü bilimsel ve teknolojik tüm gelişmelere paralel olarak öğretmenin de kendini sürekli

yenilemesi ve geliştirmesi bir ihtiyaçtır. Dolayısıyla öğretmenlerin bu yeniliklere ayak uydurabilmesi için, daha etkin bir şekilde yetiştirilmeleri ve gerekli bilgi birikimiyle donatılmaları gerekmektedir. Öğretmen yetiştiren kurumların en temel amacı şüphesiz öğretmenliğin gerektirdiği nitelikleri adaylara kazandırmaktır. Ancak öğretmenliğin niteliğinin yükseltilmesi, öncelikle öğretmenlerin sahip olmaları gereken yeterliklerinin belirlenmesi, daha sonra bu yeterliklerin, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarıyla öğretmen adaylarına ve öğretmenlere kazandırılmasıyla sağlanabilir (MEB 2008: X).

Öğretmen yeterliklerinin tespiti; öğretmen yetiştirme politikalarının belirlenmesinde, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesinde, öğretmenlerin; hizmet içi eğitiminde, seçiminde, iş başarılarının ve performanslarının değerlendirilmesinde, kendilerini tanıma ve kariyer gelişimlerinin sağlanmasında verimi artırıcı bir etken olmaktadır (MEB 2008: XII).

Öğretmen yeterliği öğretmenlerin öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli bir biçimde yerine getirebilmek için sahip olmaları gereken bilgi, beceri ve tutumlardır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 45. maddesinde, öğretmenlerde genel kültür, özel alan bilgisi ve pedagojik formasyon bakımından nitelikler aranacağı belirtilmektedir. Öğretmenin eğitim-öğretim faaliyetini etkili ve verimli bir şekilde yapabilmesi için konu alanını iyi bilmesi, yeterli genel kültüre sahip olması ve öğretmenliğin gerektirdiği mesleki bilgi ve beceriyi kazanmış olması gerekmektedir.

Söz konusu din eğitim ve öğretimi olduğunda öğretmenlerin bu yeterliklere, özellikle de alan bilgisi yeterliklerine sahip olmaları daha da önemli hale gelmektedir. Zira insan hayatının bütününe tezahür eden dinin eğitim-öğretimini yapmak basit bir iş değildir. Bu işi yapacak kişilerin öncelikle yeterli dini bilgiye sahip olmaları gerekir. “Yarım hekim candan eder, yarım hoca dinden eder” atasözü mucibince, yeterli bilgiye sahip olmayan birinin dini öğretmesi çeşitli olumsuzlukları beraberinde getirecektir. Bu nedenle DKAB öğretmeni olacak kişilerin yeterli alan bilgisine sahip olma konusundaki yeterlik algılarının belirlenmesi gerekmektedir. Çünkü bu kişilerin alan bilgisi konusundaki yeterlik algıları, onların din eğitim ve öğretimini yapmadaki başarılarını etkileyen önemli bir faktördür.

Son yıllarda DKAB öğretmenliğine kaynaklık eden yüksek din öğretimi programlarının sayı ve kontenjanlarındaki artış, bu programlardan mezun olanların niteliğinin sorgulanmasına neden olmaktadır (Köylü 2013). Bu durum bahsi geçen programlardan mezun olup MEB bünyesinde istihdam edilecek DKAB öğretmen adayları için de aynıdır. Bu programlardan mezun olanların niteliği hakkında bilgi vermesi açısından, DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algılarının belirlenmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda yüksek din öğretimi kurumlarının çoğunluğunu oluşturan ilahiyat fakültelerinden mezun olabilecek durumda olan öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliğini yapabilmek için yeterli alan bilgisine sahip olma konusundaki algılarının ne olduğu araştırmamızın temel problemini oluşturmaktadır. Bu problem çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. DKAB öğretmen adaylarının din olgusu alanıyla ilgili bilgilere ilişkin yeterlik algıları nedir?

2. DKAB öğretmen adaylarının inanç alanıyla ilgili bilgilere ilişkin yeterlik algıları nedir?
3. DKAB öğretmen adaylarının ibadet alanıyla ilgili bilgilere ilişkin yeterlik algıları nedir?
4. DKAB öğretmen adaylarının Hz. Muhammed alanıyla ilgili bilgilere ilişkin yeterlik algıları nedir?
5. DKAB öğretmen adaylarının ahlak ve değerler alanıyla ilgili bilgilere ilişkin yeterlik algıları nedir?
6. DKAB öğretmen adaylarının İslam'ın temel kaynakları alanıyla ilgili bilgilere ilişkin yeterlik algıları nedir?
7. DKAB öğretmen adaylarının din anlayışı alanıyla ilgili bilgilere ilişkin yeterlik algıları nedir?
8. DKAB öğretmen adaylarının din-kültür ilişkisi alanıyla ilgili bilgilere ilişkin yeterlik algıları nedir?
9. DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algılarının ortalamaları ve düzeyleri nasıldır?
10. DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algıları, yukarıda geçen alan bilgisi alt boyutlarına göre farklılaşmakta mıdır?
11. DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algıları, adayların cinsiyeti, mezun oldukları lise türü, bölüm memnuniyeti ve lisans akademik başarılarına göre farklılaşmakta mıdır?

AMAÇ VE ÖNEM

Bu araştırmanın temel amacı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algılarını tespit etmektir. Bu amaç çerçevesinde MEB tarafından belirlenen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Özel Alan Yeterlikleri ve DKAB öğretim programları esas alınarak, DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algılarını belirlemeye yönelik ölçek kullanılmıştır.

DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algılarını belirlemek önem arz etmektedir. Çünkü öz yeterlik duygusu bireyin görevini başarılı bir şekilde yerine getirebilmek için gerekenleri yapabilme konusunda kendisi hakkındaki yargısıdır. Öğretmen adayının yeterlik algısı ise öğretmenlik görevini başarılı bir şekilde yapabilmek için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumlara sahip olma konusundaki inanışlarıdır. Yeterlik algısı öğretmen adayının öğretmen olduğunda görevini başarılı bir şekilde yapmasında oldukça etkilidir.

DKAB öğretmen adayının alan bilgisine ilişkin yeterlik algısı da, onun din eğitim ve öğretimine ilişkin duygu, düşünce, eylem ve çabasını etkileyecektir (Akyürek 2008: 7). Bu anlamda alana hâkim olduğunu düşünen, alanla ilgili konulara ilgi duyan ve bu konuda kendini geliştirme gayreti içinde bulunan öğretmen adayları, öğretmen olduklarında öğrencilerden gelebilecek sorulara cevap verme ve bildiklerini paylaşma konusunda çok daha istekli olacaklardır (Gün 2017: 142). Yapılan bir çalışmada DKAB öğretmenleri alan bilgisi yeterliklerinin diğer yeterlik alanlarına göre daha öncelikli olduğunu belirtmişlerdir (Erbaş

2015: 122). Bu nedenle bu araştırma DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algıları hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Ayrıca bu araştırmanın, DKAB öğretmeni yetiştirme programlarının değerlendirilmesinde, geliştirilmesinde, DKAB branşına uygun öğretmen yetiştirme politikalarının ve ölçütlerinin belirlenmesinde katkı sağlaması beklenmektedir. Çünkü alan bilgisi yeterliklerinin geliştirilebilmesinde kullanılacak içerik, yöntem ve stratejilerin belirlenmesi için mevcut durumun bilinmesi gereklidir. Böylelikle DKAB öğretmen yetiştirme programlarının zayıf veya aksayan yönleri tespit edilerek iyileştirilmesine katkı sağlanabilir.

Yapılan literatür taramasında, DKAB öğretmen adaylarının ve DKAB öğretmenlerinin yeterliklerine yönelik bir çok araştırma yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmalar “İlgili Çalışmalar” bölümünde kısaca tanıtılacaktır. Bu çalışmalar içerisinde Doğan ve Altaş (2003) tarafından geliştirilen ölçeğin kullanıldığı araştırmalarda DKAB öğretmenlerinin (Yazıcı 2004; Arpacı 2004; Şimşek 2006; Işıkdogan 2006); Akyürek’in (2008) kendi geliştirdiği ölçekle yaptığı araştırmada ilköğretim DKAB öğretmen adaylarının yeterliklerine ilişkin bulgular elde edilmiştir. Aras’ın (2018) çalışmasında ise İmam Hatip Ortaokullarında görev yapan DKAB öğretmenlerinin özel alan yeterlikleri araştırılmıştır. Ancak MEB’in yayımladığı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri kapsamında DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisi yeterliklerine yönelik herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Araştırmamız bu eksikliği doldurması bakımından da önem arz etmektedir.

Yapılan araştırma bulgularının ve sonuçlarının genelde Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına özelde ise DKAB öğretmenliğine kaynaklık eden yükseköğretim programlarına, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen adaylarına ve öğretmenlerine faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca Araştırmanın bundan sonra yapılacak olan araştırmalara ışık tutması ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliğinde aksayan yönlerin tespit edilerek geliştirilmesi, alana daha nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesinin sağlanması açısından faydalı olması beklenmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algılarının araştırılacağı bu çalışma, nicel türde ve tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. Bu modelde araştırılmak istenen konu ya da olay, doğal ortamında ve olduğu gibi tanımlanır (Karasar 2014: 77). Betimsel çalışmalarda ihtiyaç duyulan veriler, hedef kitle olarak tanımlanan çalışma evreninden çeşitli araçlar kullanılarak toplanır. Betimsel çalışmalarda en çok kullanılan veri toplama tekniği anket ve mülakattır (Kaptan 1998: 61).

Araştırmada öncelikle eğitim bilimleri ve din eğitimi ile ilgili kaynaklardan literatür taraması yapılmıştır. Araştırmanın verilerini toplamak için ilgili literatür çerçevesinde geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim yılında ülkemizdeki ilahiyat fakültelerinin son sınıfında okuyan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen adayları oluşturmaktadır. Mezun

olabilecek durumda olmaları ve ilahiyat fakültesinde okutulan alan bilgisine yönelik dersleri tamamlamış olmaları düşüncesiyle son sınıf öğrencileri evren olarak belirlenmiştir. YÖK'ün istatistiksel verilerine göre 2018-2019 öğretim yılı sonunda ilahiyat fakültelerinden 9290 öğrenci mezun olmuştur (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi).

Araştırmanın örneklemini, ülkemizin farklı bölgelerindeki ilahiyat fakültelerinde okuyan öğrenciler içerisinde tesadüfi örneklem yoluyla belirlenmiş 997 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Bu sayı, YÖK verilerinde belirtilen mezun sayısına göre değerlendirildiğinde örneklem evrenin %10,7'sini oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarının genellenebilir olmasını sağlamak amacıyla farklı bölgelerdeki ilahiyat fakültelerinden öğrenciler örneklem dahil edilmiştir. Çünkü sonuçlarının genellenebilirliği arttıkça araştırmanın değeri de artacaktır (Karasar 2014: 109). Örnekleme oluşturan öğrenciler; Akdeniz Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Hitit Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi ilahiyat fakültesinde okuyan son sınıf öğrencilerinden seçilmiştir. Küme örnekleme (Karasar 2014: 114) tekniğiyle belirlenen bu fakülteler tespit edilirken, ilgili bölgeleri temsil edebilmesi göz önünde bulundurulmuş ve her coğrafi bölgeden bir fakültenin seçilmesine özen gösterilmiştir. Bölgelerin belirlenmesinde İstatistiki Bölge Birimleri Nomenklatörü (NUTS) dikkate alınmıştır. Örnekleme oluşturan fakülteler belirlenirken yüksek din eğitimi yapan kurumlar arasındaki isim farklılıkları dikkate alınmamış, örneklem sadece ilahiyat fakültelerinden seçilmiştir. Çünkü ilahiyat fakültelerinin, farklı adlarda yüksek din eğitimi yapan ancak benzer programı uygulayan diğer kurumları da temsil edeceği düşünülmüştür.

Veri Toplama Aracı

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen adaylarının alan bilgisi yeterlik algılarını tespit etmeye çalıştığımız bu çalışmada veri toplama aracı olarak Yıldız (2019) tarafından geliştirilen “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adayı Alan Bilgisi Yeterlik Algı Ölçeği” kullanılmıştır. 5’li derecelendirilmiş 68 maddeden oluşan ölçek tek faktörlü bir yapıda olmasına rağmen değerlendirmeyi kolaylaştırmak adına 8 boyutta yapılandırılmıştır. Bu 8 boyutun belirlenmesinde MEB (2008) tarafından yayımlanan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri”ndeki boyutlar ve yeterlik maddelerinin ilişkili olduğu konular dikkate alınmıştır. Faktör yük değerlerine ve madde toplam korelasyonlarına göre ölçek yeterli düzeyde geçerlik ve güvenirlik özelliklerine sahiptir (Yıldız, 2019, s. 11-20).

Verilerin Toplanması ve Analizi

DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algılarıyla ilgili verileri toplamak için hazırlanan ölçek formu, gerekli izinler alındıktan sonra, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde 11 farklı ilahiyat son sınıfında okuyan öğrencilere uygulanmıştır. Toplamda 1200 ölçek formu katılımcılara ulaştırılmış, ancak 1024’ü geri dönmüştür. Yapılan inceleme sonucunda tespit edilen 27 ölçek formu, hatalı veya eksik bilgi nedeniyle analize dâhil edilmemiştir. Neticede 997 ölçek formu işleme alınmıştır.

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 25.0 (Statistical Package for the Social Sciences) bilgisayar programından yararlanılmıştır. Örnekleme oluşturan DKAB öğretmen adaylarının kendi algılarına göre yeterliklere sahip olma düzeyleri hem bütün yeterlik maddeleri açısından, hem de yeterlik boyutları açısından belirlenmiştir. Ölçeği oluşturan her bir boyuttaki yeterlik

maddelerinin aritmetik ortalamaları ve ilgili boyutun genel aritmetik ortalaması hesaplanarak karşılaştırmalar yapılmıştır.

Ölçekte yer alan her bir yeterlik boyutunda, ortalama puanların bağımsız değişkenlerle ilişkisini belirlemek için bağımsız değişkenin niteliğine göre farklı teknikler kullanılmıştır. İki alt kategoriye ayrılan bağımsız değişkenler için “Bağımsız Örneklem T-Testi” (Independent Samples T-Test), ikiden fazla kategoriye ayrılan bağımsız değişkenler için “Tek Faktörlü Varyans Analizi” (One Way ANOVA) testi kullanılmıştır. Anova sonuçlarına göre gruplar arasında manidar bir farklılaşma söz konusu ise, bu farklılığın kaynağını belirlemek için homojen dağılım gösteren gruplarda “LSD Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma (Tukey) Testi”, homojen dağılım göstermeyen gruplarda Tamhane’s T2 testi kullanılmıştır. Değişkenler arası ilişkilerin anlamlı olup olmadığı Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada gerçekleştirilen tüm analizlerde manidarlık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Kişisel Özellikleri

Araştırmada kullanılan veriler, 2018-2019 eğitim öğretim yılında ilahiyat fakültelerinin son sınıflarında öğrenim gören 997 öğrencinin katılımıyla elde edilmiştir. Araştırmaya katılan bu öğrencilerin kişisel özelliklerine ilişkin sonuçlar şöyledir:

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyete Göre Dağılımı

	N	%
Erkek	422	42,3
Kadın	575	57,7
Toplam	997	100

Tablo 1’i incelediğimizde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %57,7’si kadın, %42,3’ü erkektir. Bu sonuçlara göre, DKAB öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu söylenebilir. Bu veriler YÖK’ün 2018-2019 öğretim yılı istatistikleriyle paralellik göstermektedir. YÖK’ün verilerine göre, 2018-2019 öğretim yılı itibarıyla ilahiyat fakültelerinde okuyan örgün öğretim öğrencilerinin %59,43’ü kadın, %40,56’si erkektir (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi). Kadınların oranının yüksek olması, toplam öğrenci sayısı içerisinde kadınların sayısının yıldan yıla artmasının bir yansımasıdır (Aydın M. Ş. 2016: 276). 1997’de başlayan katsayı uygulamasıyla birlikte imam hatip liselerindeki kız öğrenci sayısındaki artış ilahiyat fakültelerine de yansımıştır (Tunç 2012: 69). 1998-1999 öğretim yılı itibarıyla 22 ilâhiyat fakültesinde 4.910 kız, 8.688 erkek öğrenci öğrenim görmekteyken, (Cebeci 1999: 234) sonraki yıllarda erkek öğrencilerin oranı azalmış, kız öğrencilerin oranı artmıştır. Bu durum ilahiyat fakültelerine yönelik yapılan bazı araştırmalara da yansımıştır (Koç 2003: 31; Akyürek 2008: 39; Korkmaz 2010: 170; Uçar 2017: 110).

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Mezun Oldukları Lise Türüne Göre Dağılımı

	N	%
İmam Hatip Lisesi	735	73,7
Diğer Liseler	262	26,3
Toplam	997	100

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %73,7'si imam hatip lisesi mezunuyken, %26,3'ü diğer liselerden mezundur. Bu sonuçlara göre DKAB öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun İHL mezunu olduğu söylenebilir. Ancak İHL dışındaki diğer liselerden mezun olan öğretmen adaylarının oranı da azımsanmayacak düzeydedir.

2006'ya kadar din eğitim öğretmeni yetiştiren yükseköğretim programlarında okuyan öğrencilerin neredeyse tamamı İHL mezunuydu. 2006'da DKAB öğretmenliği programının eğitim fakültelerine aktarılmasıyla başlayan süreçte bu programlara gelen öğrencilerin mezun oldukları lise türlerinde çeşitlilik oluşmaya başlamıştır (Tunç 2012: 64). 2011'de alan ve katsayı farklarının eşitlenmesiyle birlikte, İHL dışındaki ortaöğretim kurumlarından mezun olanlar da ilahiyat fakültelerini tercih etmeye başlamışlardır. MEB tarafından gerçekleştirilen öğretmen atamalarında DKAB branşındaki istihdam oranlarının artmış olması, diğer lise mezunlarının bu bölümlere olan taleplerinin artmasına etki etmiştir (Demircan 2015: 114). Günümüzde bu durum halen devam etmektedir. İHL mezunlarına göre sayıları az olsa da diğer ortaöğretim kurumlarından mezun olanlar da ilahiyat fakültelerini tercih etmektedirler. Yapılan çapraz tablo analizine göre katılımcıların cinsiyeti ile mezun olunan lise türü arasında anlamlı bir ilişki çıkmamıştır.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Bölüm Memnuniyetlerine Göre Dağılımı

	N	%
Memnunum	491	49,2
Kısmen memnunum	381	38,2
Memnun değilim	105	10,5
Kararsızım	20	2
Toplam	997	100

Tablo 3'e göre, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %49,2'si okuduğu bölümden memnunken, %38,2'si kısmen memnundur. Bölümünden memnun olmayanların oranı ise %10,5'tir. Öğretmen adaylarının %2'si ise bu konuda kararsızdır. Bu sonuçlara göre araştırmaya katılanların yaklaşık yarısı bölümünden memnundur. Kısmen memnun olanlar da dikkate alındığında araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun (%87,4) ilahiyat fakültesinde okumaktan memnun olduğu söylenebilir. Memnun olmayanlar ve kararsız olanlar birlikte değerlendirildiğinde, azımsanmayacak düzeyde bir grubun (%12,5) okuduğu bölümden memnun olmadığı sonucu çıkarılabilir. Yapılan çapraz tablo analizlerine göre cinsiyet ile bölüm memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. Kadın öğretmen adaylarının büyük

çoğunluğu (%64,2) bölümünden memnunken, erkek öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu (%64,8) bölümünden memnun değildir. Mezun olunan lise türü ile bölüm memnuniyeti arasında ise anlamlı bir ilişki çıkmamıştır.

İlahiyat fakültesinde okuyan öğrencilere yönelik farklı zaman ve örnekleme yapılan araştırmaların bazılarında (Taştan, Kuşat, & Çelik 2001: 185; Koç 2003: 37; Korkmaz 2010: 193; Özdemir & Kavak 2012: 535; Başkurt 2011: 641; Uçar 2017: 126) bölümünden memnun olanlar çoğunlukta, bazılarında (Mehmedoğlu 2000: 33; Özdemir 2002: 90; Taştekin 2013: 163) bölümünden memnun olmayanlar çoğunlukta. Öğrencilerin ilahiyat fakültesinde okumaktan duydukları memnuniyeti etkileyen faktörlerin neler olduğunun bilinmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle ilahiyat fakültelerinde okuyan öğrencilerin okudukları bölümle ilgili memnuniyet durumları ve bu durumu etkileyen faktörler konusunda daha derinlemesine araştırmalar yapılabilir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Genel Ağırlıklı Not Ortalamalarına Göre Dağılımı

	N	%
0.00-2.00	13	1,3
2.01-2.50	119	11,9
2.51-3.00	393	39,4
3.01-3.50	382	38,3
3.51-4.00	90	9
Toplam	997	100

Tablo 10'a göre, genel ağırlıklı not ortalaması 0.00-2.00 arasında olanların oranı %1,3; 2.01-2.50 arasında olanların oranı %11,9; 2.51-3.00 arasında olanların oranı %39,4; 3.01-3.50 arasında olanların oranı 38,3; 3.51-4.00 arasında olanların oranı ise %9'dur. Bu sonuçlara göre araştırmaya katılan öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun (%77,7) not ortalaması 2.51-3.50 arasındadır. Bir dersten başarılı sayılmak için ortalamanın 2.00 ve üzeri olması gerektiği² dikkate alındığında, öğrencilerin %98,7'sinin başarılı olduğu söylenebilir.

Yapılan çapraz tablo analizlerine göre katılımcıların cinsiyet, mezun olunan lise türü ve bölüm memnuniyeti özellikleri ile genel ağırlıklı not ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki çıkmamıştır

Din Olgusu Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algıları

En genel tanımıyla “İnsan-Allah ilişkisi” olarak ifade edilen din, insanın kayıtsız şartsız var olan mutlak varlığa yönelişi ve onun tarafından kuşatılışıdır (Bilgin 2007: 16). İnsana hitap eden, dolayısıyla insanla var olan din, bütün devir ve toplumlarda varlığını sürdüren evrensel ve

² Üniversitelerin eğitim-öğretim ve sınav yönetmelikleri çerçevesinde bağıl ya da mutlak değerlendirme yapılabilmektedir. Her iki değerlendirme sisteminde de dersten başarılı sayılabilmek için, 4'lük sistemde 2.00 ve üzerine tekabül eden not almak gerekmektedir. Örnek olarak Bk. “Ankara Üniversitesi Önlisans ve Lisans Eğitim Öğretim Yönetmeliği”, Resmi Gazete 30148 (8 Ağustos 2017).

köklü bir olgudur. Din insan hayatının bütününe hitap ettiği için hem fertleri hem de fertlerden oluşan toplumu şekillendirmektedir (Heyet 2008: 6). Bu anlamda insan hayatında önemli bir yere sahip olan dinin eğitim öğretime konu edilmesi kaçınılmazdır. Çünkü insanlar dini tanımak için öğrenme çabası göstermektedirler (Aydın M. Ş. 2017: 58). İnsanların bu ihtiyacını karşılamak için ülkemizde ilk ve ortaöğretim kurumlarında DKAB dersleri okutulmaktadır. Bu çerçevede bu dersleri okutacak olan DKAB öğretmen adaylarının din olgusu hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları gerekir.

Tablo 5. Din Olgusu Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algılarının Ortalamaları

Yeterlik Maddeleri	Yeterli Değilim	Biraz Yeterliyim	Orta Düzeyde Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Tam Yeterliyim	Toplam (%)	Ortalama	Algı Düzeyi
Dinin birlik ve beraberliğe olan katkılarını açıklayabilme	0,6	5,0	22,6	41,5	30,3	100,0	4	Oldukça Yeterli
Dinin hayatı anlamlandırmadaki katkısını açıklayabilme	1,0	6,2	24,4	44,0	24,4	100,0	3,9	Oldukça Yeterli
Din, vicdan, düşünce ve ifade özgürlüğünün gerekliliğini açıklayabilme	0,9	6,9	27,9	41,0	23,3	100,0	3,8	Oldukça Yeterli
Dinin birey ve topluma yansımalarının farkında olma	0,6	6,7	28,6	43,0	21,1	100,0	3,8	Oldukça Yeterli
Farklı din ve inanışlara hoşgörü ile yaklaşmanın gerekliliğini açıklayabilme	1,8	7,7	28,8	40,1	21,6	100,0	3,7	Oldukça Yeterli
İslam'ın akıl ve bilime bakışını açıklayabilme	1,1	9,2	27,8	41,1	20,8	100,0	3,7	Oldukça Yeterli
Din ve akıl arasındaki ilişkiyi açıklayabilme	1,8	8,0	30,9	38,1	21,2	100,0	3,7	Oldukça Yeterli
Bireyin dini gelişiminin farkında olma	1,2	10,2	34,7	39,1	14,7	100,0	3,6	Oldukça Yeterli
Din-bilim ilişkisini açıklayabilme	2,3	13,5	36,2	33,7	14,2	100,0	3,4	Oldukça Yeterli
Din ile ilgili temel kavramları açıklayabilme	1,7	10,8	45,1	32,7	9,6	100,0	3,4	Orta Düzeyde Yeterli
Dinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimini açıklayabilme	3,0	15,3	41,6	31,2	8,8	100,0	3,3	Orta Düzeyde Yeterli
Farklı din ve inanışları tanıyabilme	3,1	15,2	42,4	31,7	7,5	100,0	3,3	Orta Düzeyde Yeterli
Din ve inançları ana kaynaklarından araştırabilme	6,3	16,5	36,3	27,4	13,4	100,0	3,3	Orta Düzeyde Yeterli
Ortalama							3,6	Oldukça Yeterli

Tabloya göre katılımcıların din olgusu alanıyla ilgili bilgiler boyutundaki yeterlik algılarının ortalaması 3,59'dur. Bu sonuca göre araştırmaya katılan DKAB öğretmen adayları din olgusu alanıyla ilgili bilgiler konusunda kendilerini oldukça yeterli olarak görmektedirler. Yapılan bir araştırmada da DKAB öğretmen adayları din olgusu boyutunda kendilerini yeterli olarak görmüşlerdir (Akyürek 2008: 49).

Adaylar bu boyutta yar alan maddelerin 9'unda oldukça yeterli, 4'ünde orta düzeyde yeterli olduklarını düşünmektedirler. Adayların kendilerini tam yeterli, biraz yeterli veya yetersiz gördükleri madde yoktur. Adayların kendilerini en çok yeterli gördükleri üç yeterlik

ifadesi sırasıyla “dinin birlik ve beraberliğe olan katkılarını açıklayabilme”, “dinin hayatı anlamlandırmadaki katkısını açıklayabilme” ve “din, vicdan, düşünce ve ifade özgürlüğünün gerekliliğini açıklayabilme”dir. Adayların kendilerini en az yeterli gördükleri üç yeterlik ifadesi ise sırasıyla “din ve inançları ana kaynaklarından araştırabilme”, “farklı din ve inanışları tanıyabilme” ve “dinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimini açıklayabilme”dir.

Bu boyutta yer alan yeterlik maddelerinin 7’sinde ortalamalar boyut ortalamasından daha yüksek iken, 6 maddede ortalamalar boyut ortalamasından daha düşüktür. Ortalaması düşük olan maddelerde adayların kendilerinde bir takım eksiklikler gördükleri söylenebilir. Özellikle adayların kendilerini orta düzeyde yeterli gördükleri maddelerde bu eksikliklerinin daha fazla olduğu düşünülebilir. Bu durum ilahiyat fakültelerinde bu maddelerle ilgili okutulan derslerin yeterince işlevsel olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Adayların kendilerini en az yeterli gördükleri üç maddenin diğer dinleri tanımaya yönelik olması dikkat çekicidir. Bu durum ilahiyat fakültelerinde okutulan dersler açısından değerlendirildiğinde, adayların diğer dinleri tanımaya yönelik olarak aldıkları derslerin amacına yeterince ulaşmadığı, özellikle zorunlu ders olarak okutulan Dinler Tarihi dersinin, adayların dinleri tanımada yeterli katkıyı sağlamadığı söylenebilir.

İnanç Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algıları

Dinin temel boyutlarından biri inançtır. Bu bağlamda her din kendine özgü inanç esaslarına sahiptir (Heyet 2008: 16). İnançla ilgili konularda bilgi, duygu ve eyleme yönelik boyutlar söz konusudur. Bu nedenle DKAB öğretmen adayları inançla ilgili konuları bilmenin yanı sıra, öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişimini dikkate alarak bu konuları öğretime konu etmelidir (Akyürek 2010: 561).

Tablo 6. İnanç Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algılarının Ortalamaları

Yeterlik Maddeleri	Yeterli Değilim Biraz	Yeterliyim	Orta Düzeyde Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Tam Yeterliyim	Toplam (%)	Ortalama	Algı Düzeyi
Başkalarının inançlarına hoşgörü ile yaklaşabilme	1,4	5,5	17,3	41,2	34,6	100,0	4,02	Oldukça Yeterli
Batıl inanç ve hurafelerin günlük hayattaki yansımalarını fark edebilme	0,9	5,0	20,5	42,8	30,8	100,0	3,98	Oldukça Yeterli
İnancın bireyin duygu dünyasına (sevgi, umut, güven vb.) etkilerini açıklayabilme	0,9	5,2	23,1	43,1	27,7	100,0	3,91	Oldukça Yeterli
Doğru inanç ile batıl inançlar arasındaki farkı açıklayabilme	1,3	4,7	25,5	41,2	27,3	100,0	3,88	Oldukça Yeterli
Kader ve kaza ile ilgili toplumda yaygın olan yanlış anlayışların farkında olma	1,0	6,5	25,6	42,3	24,6	100,0	3,83	Oldukça Yeterli
İslam inanç esaslarını açıklayabilme	0,9	6,3	29,9	40,7	22,2	100,0	3,77	Oldukça Yeterli
İnanç esaslarının bireye katkılarını açıklayabilme	0,5	7,1	30,6	44,1	17,7	100,0	3,71	Oldukça Yeterli
İnanç esaslarının topluma katkılarını açıklayabilme	0,9	7,3	30,5	43,2	18,1	100,0	3,70	Oldukça Yeterli

İnanç kavramını açıklayabilme	1,1	7,2	34,1	41,7	15,8	100,0	3,64	Oldukça Yeterli
Ortalama							3,83	Oldukça Yeterli

Tabloya göre katılımcıların inanç alanıyla ilgili bilgiler boyutundaki yeterlik algılarının ortalaması 3,83'tür. Bu sonuca göre araştırmaya katılan DKAB öğretmen adayları inanç alanıyla ilgili bilgiler konusunda kendilerini oldukça yeterli olarak görmektedirler. Yapılan bir araştırmada da DKAB öğretmen adayları inanç esasları boyutunda kendilerini yeterli olarak görmüşlerdir (Akyürek 2008: 53).

Adaylar bu boyutta yar alan maddelerin tamamında kendilerini oldukça yeterli olarak algılamaktadırlar. Adayların kendilerini tam yeterli, orta düzeyde yeterli, biraz yeterli veya yetersiz gördükleri madde yoktur. Adayların kendilerini en çok yeterli gördükleri üç yeterlik ifadesi sırasıyla “başkalarının inançlarına hoşgörü ile yaklaşabilme”, “batıl inanç ve hurafelerin günlük hayattaki yansımalarını fark edebilme” ve “inancın bireyin duygu dünyasına (sevgi, hoşgörü, umut, güven vb.) etkilerini açıklayabilme”dir. Adayların kendilerini en az yeterli gördükleri üç yeterlik ifadesi ise sırasıyla “inanç kavramını açıklayabilme”, “inanç esaslarının topluma katkılarını açıklayabilme” ve “inanç esaslarının bireye katkılarını açıklayabilme”dir. Adayların inanç esaslarıyla ilgili konularda kendilerini daha az yeterli görmeleri dikkat çekicidir. Bu sonuca göre adayların inanç esasları konusunda bilgi eksikliklerinin olduğu söylenebilir. Bu durum adayların ilahiyat fakültelerinde inanç esaslarıyla ilgili okutulan derslerden daha az istifade ettikleri şeklinde yorumlanabilir.

Bu boyutta yer alan yeterlik maddelerinin 4'ünde ortalamalar boyut ortalamasından daha yüksek iken, 4 maddede ortalamalar boyut ortalamasından daha düşüktür. Ortalaması düşük olan maddelerin daha çok bilişsel alana yönelik olması inançla ilgili teorik açıklama gerektiren konularda adayların kendilerinde bir takım eksiklikler gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

İbadet Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algıları

Dinin temel unsurlarından biri de ibadet boyutudur. Her din mensuplarından inanmanın yanı sıra ibadet etmelerini de ister. Bu nedenle her dinin kendine özgü bir inanç sistemi olduğu gibi bir ibadet sistemi de vardır (Heyet 2008: 17). İslam dini için de bu durum aynıdır. Bu çerçevede DKAB öğretmen adayları ibadetlerle ilgili konularda yeterli bilgiye sahip olmak durumundadırlar.

Tablo 7. İbadet Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algılarının Ortalamaları

Yeterlik Maddeleri	Yeterli Değilim	Biraz Yeterliyim	Orta Düzeyde Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Tam Yeterliyim	Toplam (%)	Ortalama	Algı Düzeyi
İbadet-temizlik ilişkisini açıklayabilme	1,0	2,9	15,1	43,8	37,1	100,0	4,13	Oldukça Yeterli
Namaz, oruç, hac ve zekat gibi başlıca ibadetleri açıklayabilme	1,4	2,9	16,8	40,3	38,6	100,0	4,12	Oldukça Yeterli
Duanın önemini açıklayabilme	0,9	3,6	17,7	40,6	37,2	100,0	4,10	Oldukça Yeterli
İbadetlerle ilgili ilkeleri (niyet, samimiyet, isteklilik vb.) açıklayabilme	1,1	3,7	19,4	43,0	32,8	100,0	4,03	Oldukça Yeterli
İbadetler sırasında okunan sure, ayet ve duaları ezbere okuyabilme	1,9	7,3	20,0	33,1	37,7	100,0	3,97	Oldukça Yeterli
İbadetlerin bireysel ve toplumsal faydalarını yorumlayabilme	0,7	4,3	23,6	44,5	26,9	100,0	3,93	Oldukça Yeterli
İnanç-ibadet-davranış ilişkisini açıklayabilme	0,9	5,5	23,5	41,4	28,7	100,0	3,91	Oldukça Yeterli
İbadetlerle ilgili temel kavramları açıklayabilme	1,2	5,3	23,7	42,0	27,8	100,0	3,90	Oldukça Yeterli
İbadetler sırasında okunan sure, ayet ve duaların anlamlarını açıklayabilme	3,3	12,5	35,1	31,8	17,3	100,0	3,47	Oldukça Yeterli
Ortalama							3,95	Oldukça Yeterli

Tabloya göre katılımcıların ibadet alanıyla ilgili bilgiler boyutundaki yeterlik algılarının ortalaması 3,95'tir. Bu sonuca göre araştırmaya katılan DKAB öğretmen adayları ibadet alanıyla ilgili bilgiler konusunda kendilerini oldukça yeterli olarak görmektedirler. DKAB öğretmen adaylarına yönelik yapılan bir araştırmada ibadet esasları konusunda benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Akyürek 2008: 59).

Adaylar bu boyutta yar alan maddelerin tamamında kendilerini oldukça yeterli olarak algılamaktadırlar. Adayların kendilerini tam yeterli, orta düzeyde yeterli, biraz yeterli veya yetersiz gördükleri madde yoktur. Bu sonuca göre adayların ibadetler konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları söylenebilir. Adayların kendilerini en çok yeterli gördükleri üç yeterlik ifadesi sırasıyla “ibadet-temizlik ilişkisini açıklayabilme”, “namaz, oruç, hac ve zekat gibi başlıca ibadetleri açıklayabilme” ve “duanın önemini açıklayabilme”dir. Adayların kendilerini en az yeterli gördükleri üç yeterlik ifadesi ise sırasıyla “ibadetler sırasında okunan sure, ayet ve duaların anlamlarını açıklayabilme”, “ibadetlerle ilgili temel kavramları açıklayabilme” ve “inanç-ibadet-davranış ilişkisini açıklayabilme”dir.

Bu boyutta yer alan yeterlik maddelerinin 5'inde ortalamalar boyut ortalamasından daha yüksek iken, 4 maddede ortalamalar boyut ortalamasından daha düşüktür. Ortalaması düşük olan maddelerde adayların kendilerinde bir takım eksiklikler gördükleri söylenebilir. Boyut ortalamasına göre en düşük ortalamaya sahip olan madde “ibadetler sırasında okunan sure, ayet ve duaların anlamlarını açıklayabilme”dir. Diğer maddelerin ortalaması boyut ortalamasına

yakınken bu maddenin ortalaması çok daha düşüktür. Buna göre adayların ayet, sure ve duaların anlamlarını açıklayabilme konusunda eksik bilgilerinin daha çok olduğu ve bu konuda ilahiyat fakültelerinde okutulan derslerin daha az işlevsel olduğu söylenebilir.

H. Muhammed Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algıları

DKAB dersinin temel konularından biri Hz. Muhammed'in hayatı ve örnek ahlakıdır. Bu anlamda DKAB dersine girecek öğretmen adaylarının Hz. Muhammed'in hayatı ve örnek ahlakı hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları gerekir.

Tablo 8. Hz. Muhammed Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algılarının Ortalamaları

Yeterlik Maddeleri	Yeterli Değilim	Biraz Yeterliyim	Orta Düzeyde Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Tam Yeterliyim	Toplam (%)	Ortalama	Algı Düzeyi
H. Muhammed'in örnek ahlakını açıklayabilme	1,0	4,2	16,4	45,1	33,2	100,0	4,05	Oldukça Yeterli
Ahlaki sorunların çözümünde Hz. Muhammed'in ahlakından yararlanabilme	1,1	4,3	20,4	44,5	29,7	100,0	3,97	Oldukça Yeterli
H. Muhammed'in hayatını kronolojik olarak açıklayabilme	2,5	6,6	29,5	37,2	24,2	100,0	3,74	Oldukça Yeterli
Ortalama							3,92	Oldukça Yeterli

Tabloya göre katılımcıların Hz. Muhammed alanıyla ilgili bilgiler boyutundaki yeterlik algılarının ortalaması 3,92'dir. Bu sonuca göre araştırmaya katılan DKAB öğretmen adayları Hz. Muhammed alanıyla ilgili bilgiler konusunda kendilerini oldukça yeterli olarak görmektedirler. DKAB öğretmen adaylarına yönelik yapılan bir araştırmada Hz. Peygamber ve hayatı konusunda benzer sonuçlara ulaşılmıştır. (Akyürek 2008: 62).

Adaylar bu boyutta yar alan maddelerin tamamında kendilerini oldukça yeterli olarak algılamaktadırlar. Adayların kendilerini tam yeterli, orta düzeyde yeterli, biraz yeterli veya yetersiz gördükleri madde yoktur. Bu sonuca göre adayların bahsi geçen konularda yeterli bilgiye sahip oldukları söylenebilir. Toplam üç yeterlik maddesinden oluşan bu boyutta adayların kendilerini en çok yeterli gördükleri madde "Hz. Muhammed'in örnek ahlakını açıklayabilme"dir. Adayların kendilerini en az yeterli gördükleri madde ise "Hz. Muhammed'in hayatını kronolojik olarak açıklayabilme"dir. Boyut ortalamasından daha düşük bir ortalamaya sahip olan bu madde hakkında, adayların kendilerinde bazı eksiklikler gördükleri söylenebilir.

Benzer konulara yönelik olan bu maddelerde ortalamaların birbirine yakın olması gerekirdi. Ancak adayların yeterlik algılarının ortalaması "Hz. Muhammed'in örnek ahlakını açıklayabilme" maddesinde 4,05 iken, "Hz. Muhammed'in hayatını kronolojik olarak açıklayabilme" maddesinde 3,74'e düşmüştür. Bu sonuca göre adayların Hz. Muhammed'in hayatıyla ilgili kronolojik tarih bilgilerinde bazı eksiklikler olduğu ve bu eksikliklerin adayların yeterlik algılarına yansıdığı söylenebilir. Bu durum adayların ilahiyat fakültesinde bu maddelere ilişkin aldıkları derslerin işlevselliğini yansıtmaktadır.

Ahlak ve Değerler Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algıları

Dinin temel boyutlarından biri de ahlaktır. Ahlak, insanın iyi veya kötü olarak vasıflandırılmasına neden olan manevi nitelikleri, huyları ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu iradeli davranışlarının bütünüdür (Canbulat 2006: 13; Erdem 2003: 15). İnsanın iradeli ve bilinçli bir şekilde yaptığı, iyi veya kötü olarak nitelendirilebilecek tüm davranışları ahlakın konusudur (Aydın M. Z. 2012: 140). Değer ise toplumdaki herkes tarafından benimsenen ve bireyin davranışlarını yönlendiren standartlar olarak tanımlanabilir (Kaymakcan & Meydan 2016: 25). İnsan davranışlarıyla ilgili olan her iki kavramın, temel amacı bireyin davranışlarında istendik değişme oluşturmak olan eğitimin, özellikle de din eğitiminin konusu olması kaçınılmazdır. Bu nedenle DKAB derslerinin temel konularından biri olan ahlak ve değerler hakkında DKAB öğretmen adaylarının yeterli bilgiye sahip olmaları gerekir.

Tablo 9. Ahlak ve Değerler Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algılarının Ortalamaları

Yeterlik Maddeleri	Yeterli Değilim	Biraz Yeterliyim	Orta Düzeyde Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Tam Yeterliyim	Toplam (%)	Ortalama	Algı Düzeyi
Ahlaki değerlerin benimsenmesinde ailenin önemini açıklayabilme	1,3	3,9	19,3	45,3	30,2	100,0	3,99	Oldukça Yeterli
Farklı değerlere sahip olanlarla aynı ortamı paylaşabilme	1,2	5,1	23,9	36,8	33,0	100,0	3,95	Oldukça Yeterli
Toplumsal barışın oluşmasında ahlaki değerlerin katkısını açıklayabilme	0,9	4,8	25,1	44,7	24,5	100,0	3,87	Oldukça Yeterli
Peygamber kıssalarındaki ahlaki değerleri açıklayabilme	1,3	6,7	26,7	43,6	21,7	100,0	3,78	Oldukça Yeterli
Kötü alışkanlıkların nedenlerini ve önlenmesinin yollarını açıklayabilme	1,4	6,7	27,3	43,2	21,4	100,0	3,76	Oldukça Yeterli
Din-ahlak ilişkisini açıklayabilme	0,7	6,3	31,8	41,7	19,5	100,0	3,73	Oldukça Yeterli
Ahlaki değerleri içselleştirebilme	1,7	7,4	29,4	43,3	18,2	100,0	3,69	Oldukça Yeterli
Dini değerlerin evrensel yönünün farkında olma	1,6	8,9	28,5	41,4	19,6	100,0	3,68	Oldukça Yeterli
Bireyin çevreyle olan ilişkisinde dinin yaklaşımını açıklayabilme	1,0	7,5	32,7	40,5	18,3	100,0	3,68	Oldukça Yeterli
Evrensel ahlaki değerleri açıklayabilme	1,7	9,5	31,9	38,8	18,1	100,0	3,62	Oldukça Yeterli
Ahlak, değer ve bunlarla ilgili temel kavramları açıklayabilme	1,4	8,6	33,0	40,5	16,4	100,0	3,62	Oldukça Yeterli
İslam'ın yasakladığı zararlı alışkanlıkları ayet ve hadislerle açıklayabilme	2,7	10,6	34,1	34,1	18,5	100,0	3,55	Oldukça Yeterli
Ortalama							3,74	Oldukça Yeterli

Tabloya göre katılımcıların ahlak ve değerler alanıyla ilgili bilgiler boyutundaki yeterlik algılarının ortalaması 3,74'tür. Bu sonuca göre araştırmaya katılan DKAB öğretmen adayları

ahlak ve değerler alanıyla ilgili bilgiler konusunda kendilerini oldukça yeterli olarak görmektedirler. Yapılan bir araştırmada DKAB öğretmen adayları din-ahlak ilişkisi boyutunda kendilerini yeterli olarak görmüşlerdir (Akyürek 2008:75).

Adaylar bu boyutta yar alan maddelerin tamamında kendilerini oldukça yeterli görmektedirler. Adayların kendilerini tam yeterli, orta düzeyde yeterli, biraz yeterli veya yetersiz gördükleri madde yoktur. Bu sonuca göre adayların bazı eksiklikleri olmakla birlikte bu boyutta yer alan maddeler hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları söylenebilir. Adayların kendilerini en çok yeterli gördükleri üç yeterlik ifadesi sırasıyla “ahlaki değerlerin benimsenmesinde ailenin önemini açıklayabilme”, “farklı değerlere sahip olanlarla aynı ortamı paylaşabilme” ve “toplumsal barışın oluşmasında ahlaki değerlerin katkısını açıklayabilme”dir. Adayların kendilerini en az yeterli gördükleri üç yeterlik ifadesi ise sırasıyla “İslam’ın yasakladığı zararlı alışkanlıkları ayet ve hadislerle açıklayabilme”, “ahlak, değer ve bunlarla ilgili temel kavramları açıklayabilme” ve “evrensel ahlaki değerleri açıklayabilme”dir. Adayların kendilerini en az yeterli gördükleri bu maddeler hakkında bilgi eksikliklerinin olduğu söylenebilir. Ayrıca bu durum, adayların ilahiyat fakültelerinde bu maddelere ilişkin okutulan derslerden yeterince istifade edemedikleri şeklinde yorumlanabilir. Özellikle ortalamanın en düşük olduğu “İslam’ın yasakladığı zararlı alışkanlıkları ayet ve hadislerle açıklayabilme” konusunda adayların bilgi eksikliklerinin daha fazla olduğu ve bu konuda aldıkları derslerden daha az istifade ettikleri düşünülebilir. Burada adayların kendilerinde gördükleri eksiklik, konuyla ilgili ayet ve hadisleri yeterince bilmemelerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü aynı konuyla ilgili olan “kötü alışkanlıkların nedenlerini ve önlenmesinin yollarını açıklayabilme” maddesinde yeterlik ortalaması daha yüksek çıkmıştır.

Bu boyutta yer alan yeterlik maddelerinin 5’inde ortalamalar boyut ortalamasından daha yüksek iken, 7 maddede ortalamalar boyut ortalamasından daha düşüktür. Ortalaması düşük olan maddelerde adayların kendilerinde bir takım eksiklikler gördükleri söylenebilir.

Dinin Temel Kaynakları Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algıları

Her dinin inanç ibadet ve ahlak esaslarının belirtildiği temel kaynakları vardır. İslam’ın temel kaynakları ise Kur’an-ı Kerim ve Hz. Peygamberin sünnetidir. Genel olarak din eğitiminde, özel olarak DKAB derslerinde bu kaynaklardan istifade etmek kaçınılmazdır. Bu nedenle DKAB dersine girecek öğretmenlerin, dinin temel kaynaklarını tanıma ve bu kaynaklardan yararlanma konusunda yeterli bilgiye sahip olmaları gerekir.

Tablo 10. Dinin Temel Kaynakları Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algılarının Ortalamaları

Yeterlik Maddeleri	Yeterli Değilim	Biraz Yeterli	Orta Düzeyde Yeterli	Oldukça Yeterli	Tam Yeterli	Toplam (%)	Ortalama	Algı Düzeyi
Dinin temel kaynaklarını açıklayabilme	0,8	8,0	26,9	37,8	26,5	100,0	3,81	Oldukça Yeterli
Kur'an'ın temel özelliklerini açıklayabilme	1,7	6,4	26,2	42,3	23,4	100,0	3,79	Oldukça Yeterli
Kur'an'ın ana konularını açıklayabilme	1,3	9,7	29,9	39,6	19,5	100,0	3,66	Oldukça Yeterli
Kur'an'da geçen bazı kavramları (hidayet, ihsan, ihlas, cihat vb.) açıklayabilme	1,6	10,2	29,1	38,9	20,2	100,0	3,66	Oldukça Yeterli
Kur'an'ı usulüne uygun okuyabilme	4,0	9,3	29,2	36,2	21,3	100,0	3,61	Oldukça Yeterli
Konu ile ilgili ayet ve hadisleri seçebilme	4,5	13,3	30,6	35,8	15,7	100,0	3,45	Oldukça Yeterli
Konuyla ilgili ayet ve hadisleri yorumlayabilme	3,5	15,5	38,0	30,1	12,8	100,0	3,33	Orta Düzeyde Yeterli
Ortalama							3,62	Oldukça Yeterli

Tabloya göre katılımcıların dinin temel kaynakları alanıyla ilgili bilgiler boyutundaki yeterlik algılarının ortalaması 3,62'dir. Bu sonuca göre araştırmaya katılan DKAB öğretmen adayları dinin temel kaynakları alanıyla ilgili bilgiler konusunda kendilerini oldukça yeterli olarak görmektedirler. Yapılan bir araştırmada DKAB öğretmen adayları dinin temel kaynakları konusunda kendilerini yeterli olarak görmüşlerdir. (Akyürek 2008: 71).

Adaylar bu boyutta yar alan maddelerin 6'sında oldukça yeterli, 1'inde orta düzeyde yeterli olduklarını düşünmektedirler. Adayların kendilerini tam yeterli, biraz yeterli veya yetersiz gördükleri madde yoktur. Adayların kendilerini en çok yeterli gördükleri üç yeterlik ifadesi sırasıyla "dinin temel kaynaklarını açıklayabilme", "Kur'an'ın temel özelliklerini açıklayabilme" ve "Kur'an'ın ana konularını açıklayabilme"dir. Adayların kendilerini en az yeterli gördükleri üç yeterlik ifadesi ise sırasıyla "konuyla ilgili ayet ve hadisleri yorumlayabilme", "konu ile ilgili ayet ve hadisleri seçebilme" ve "Kur'an'ı usulüne uygun okuyabilme"dir. Adayların kendilerinin daha az yeterli gördükleri bu maddelerin DKAB dersinde dinin temel kaynaklarından yararlanmaya yönelik olması dikkat çekicidir. Dinin temel kaynaklarını tanımaya yönelik olan ilk dört maddede kendini daha yeterli gören adayların, DKAB dersinde bu kaynaklardan yararlanabilme konusunda daha az yeterli olduklarını düşünmeleri; adayların bu konudaki eksikliklerini yansıtmaktadır. DKAB dersinde konuların ayet ve hadislerle ilişkilendirilmesi kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır. Bu anlamda adayların konuyla ilgili ayet ve hadisleri seçebilme ve yorumlayabilme konusundaki yeterlikleri DKAB dersinin başarısını olumlu yönde etkileyecektir.

Bu boyutta yer alan yeterlik maddelerinin 4'ünde ortalamalar boyut ortalamasından daha yüksek iken, 3 maddede ortalamalar boyut ortalamasından daha düşüktür. Ortalaması düşük

olan maddelerde adayların kendilerinde bazı eksiklikler gördükleri söylenebilir. Özellikle adayların kendilerini orta düzeyde yeterli gördükleri “konuyla ilgili ayet ve hadisleri yorumlayabilme” konusunda bu eksikliklerinin daha fazla olduğu düşünülebilir.

Din Anlayışı Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algıları

Din anlayışı dinin insanlar tarafından anlaşılma biçimidir. Bir kurallar bütünü olarak din objektif olup bireye ve topluma göre değişmez. Fakat anlama, yorumlama, bakış açısı yönünden farklı olan bireyler, sahip oldukları kültür, gelenek, bilgi ve tecrübe birikiminin de etkisiyle dini metinleri farklı yorumlayabilirler. Bu sebeple dinde farklı anlayış ve yorumlar oluşabilmektedir (Heyet 2008: 19). Din eğitim ve öğretim faaliyetinin yürütecek olan DKAB öğretmen adaylarının tarihi süreçte oluşan din anlayışlarını tanımları ve bu konuda yeterli bilgiye sahip olmaları gerekir.

Tablo 11. Din Anlayışı Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algılarının Ortalamaları

Yeterlik Maddeleri	Yeterli Değilim	Biraz Yeterliyim	Orta Düzeyde Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Tam Yeterliyim	Toplam (%)	Ortalama	Algı Düzeyi
Din anlayışındaki farklılıkların niçin birer zenginlik olduğunu açıklayabilme	2,0	9,8	32,6	39,1	16,4	100,0	3,58	Oldukça Yeterli
Dindeki anlayış farklılıklarının sebeplerini açıklayabilme	1,1	10,9	34,9	36,5	16,5	100,0	3,56	Oldukça Yeterli
İslam düşüncesinde ibadetle ilgili oluşan (fıkhi) yorumları tanıyabilme	2,7	10,0	36,0	36,2	15,0	100,0	3,51	Oldukça Yeterli
İslam düşüncesinde inançla ilgili oluşan (itikadi) yorumları tanıyabilme	1,8	13,0	37,2	34,3	13,6	100,0	3,45	Oldukça Yeterli
Din ile dinin yorumu arasındaki farkı açıklayabilme	1,2	14,0	38,2	32,0	14,5	100,0	3,45	Oldukça Yeterli
Dini alanda yetkin olanla olmayanı ayırt etmedeki temel ölçütleri açıklayabilme	2,1	12,8	38,7	35,3	11,0	100,0	3,40	Orta Düzeyde Yeterli
Kültürümüzde etkin olan tasavvufi yorumları tanıyabilme	4,8	18,0	37,5	28,8	10,9	100,0	3,23	Orta Düzeyde Yeterli
Güncel dini meseleleri yorumlayabilme	3,6	18,2	41,2	31,0	6,0	100,0	3,18	Orta Düzeyde Yeterli
Dini meselelerin çözümündeki temel ilke ve yöntemleri açıklayabilme	3,0	17,8	46,4	26,5	6,3	100,0	3,15	Orta Düzeyde Yeterli
Ortalama							3,39	Orta Düzeyde Yeterli

Tabloya göre katılımcıların din anlayışı alanıyla ilgili bilgiler boyutundaki yeterlik algılarının ortalaması 3,39’dur. Bu sonuca göre araştırmaya katılan DKAB öğretmen adayları din anlayışı alanıyla ilgili bilgiler konusunda kendilerini orta düzeyde yeterli olarak görmektedirler. DKAB öğretmen adayları bu boyutta daha önce bahsi geçen boyutlara göre kendilerini daha az yeterli görmektedirler. Bu durum adayların bu boyutta yer alan yeterlik maddeleriyle ilgili konularda kendilerine güvenmedikleri ve kendilerinde eksiklikler gördükleri anlamına gelmektedir.

Adaylar bu boyutta yar alan maddelerin 5'inde oldukça yeterli, 4'ünde orta düzeyde yeterli olduklarını düşünmektedirler. Adayların kendilerini tam yeterli, biraz yeterli veya yetersiz gördükleri madde yoktur. Adayların kendilerinin oldukça yeterli gördükleri maddelere bakıldığında, bu maddelerin daha çok dindeki anlayış farklılıklarını açıklamaya ve tanımaya yönelik olduğu görülmektedir. Bu durumun tek istisnası “kültürümüzde etkin olan tasavvufi yorumları tanıyabilme” maddesidir. Adayların tasavvufi yorumları tanıyabilme konusundaki yeterlik algıları, itikadi ve fıkhi yorumları tanıyabilme konusundaki yeterlik algılarından daha düşüktür. Bu bulguya göre adayların tasavvufi yorumlar konusundaki bilgi eksikliklerinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Adayların kendilerini en çok yeterli gördükleri üç yeterlik ifadesi sırasıyla “din anlayışındaki farklılıkların niçin birer zenginlik olduğunu açıklayabilme”, “dindeki anlayış farklılıklarının sebeplerini açıklayabilme” ve “İslam düşüncesinde ibadetle ilgili oluşan (fıkhi) yorumları tanıyabilme”dir. Adayların kendilerini en az yeterli gördükleri üç yeterlik ifadesi ise sırasıyla “dini meselelerin çözümündeki temel ilke ve yöntemleri açıklayabilme”, “güncel dini meseleleri yorumlayabilme” ve “kültürümüzde etkin olan tasavvufi yorumları tanıyabilme”dir. Ortalaması en düşük olan maddelerin dini meselelerin çözümüyle ilgili olması dikkat çekicidir. Bu durum adayların dini meselelerin çözümü hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, bu nedenle de kendilerine güvenmedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Bu boyutta yer alan yeterlik maddelerinin 6'sinde ortalamalar boyut ortalamasından daha yüksek iken, 3 maddede ortalamalar boyut ortalamasından daha düşüktür. Ortalaması düşük olan maddelerde adayların kendilerinde bazı eksiklikler gördükleri söylenebilir.

Din-Kültür İlişkisi Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algıları

Din ile kültür arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Din, bir taraftan içinde bulunduğu kültürden etkilenirken diğer taraftan da inanç, ibadet ve ahlak esaslarına dayalı bir yaşam tarzı sunarak bu kültürü etkiler ve şekillendirir. Mimari, musiki, örf, adet, giyim vb. alanlarda bu ilişkinin izlerini görmek mümkündür (Kılıç 2013: 18). Din ile kültür arasındaki bu ilişkinin öğrenciler tarafından fark edilmesi DKAB öğretim programlarının genel amaçlarından biridir (MEB 2018: 8). Bu nedenle DKAB öğretmen adaylarının din-kültür arasındaki ilişki hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları gerekir.

Tablo 12. Din-Kültür İlişkisi Alanıyla İlgili Bilgilere İlişkin Yeterlik Algılarının Ortalamaları

Yeterlik Maddeleri	Yeterli Değilim	Biraz Yeterliyim	Orta Düzeyde Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Tam Yeterliyim	Toplam (%)	Ortalama	Algı Düzeyi
Dinin çevremizdeki izlerine (mimari, musiki, edebiyat, örf, adet vb.) örnekler verebilme	1,9	12,7	32,5	34,4	18,5	100,0	3,55	Oldukça Yeterli
Türklerin Müslüman olma sürecini açıklayabilme	3,6	15,1	32,6	31,4	17,3	100,0	3,44	Oldukça Yeterli
İslam medeniyetinin özelliklerini açıklayabilme	1,9	14,5	35,5	35,8	12,2	100,0	3,42	Oldukça Yeterli
Din ile kültür arasındaki etkileşimi örneklerle açıklayabilme	1,7	14,6	36,9	35,2	11,5	100,0	3,40	Orta Düzeyde Yeterli

Türklerde din anlayışının oluşmasında etkili olan bazı şahsiyetleri tanıyabilme	5,5	15,2	35,1	31,3	12,8	100,0	3,31	Orta Düzeyde Yeterli
Atatürk'ün din, ahlak ve laiklikle ilgili görüşlerini kaynaklara dayalı olarak açıklayabilme	22,2	24,1	31,2	16,5	6,0	100,0	2,60	Orta Düzeyde Yeterli
Ortalama							3,29	Orta Düzeyde Yeterli

Tabloya göre adayların din-kültür ilişkisi alanıyla ilgili bilgiler boyutundaki yeterlik algılarının ortalaması 3,29'dur. Bu sonuca göre araştırmaya katılan DKAB öğretmen adayları ahlak ve değerler alanıyla ilgili bilgiler konusunda kendilerini orta düzeyde yeterli olarak görmektedirler.

Adaylar bu boyutta yar alan maddelerin 3'ünde oldukça yeterli, 3'ünde orta düzeyde yeterli ve 1'inde biraz yeterli olduklarını düşünmektedirler. Adayların kendilerini tam yeterli veya yetersiz gördükleri madde yoktur. Adayların kendilerini en çok yeterli gördükleri üç yeterlik ifadesi sırasıyla “dinin çevremizdeki izlerine (mimari, musiki, edebiyat, örf, adet vb.) örnekler verebilme”, “Türklerin Müslüman olma sürecini açıklayabilme” ve “İslam medeniyetinin özelliklerini açıklayabilme”dir. Adayların kendilerini oldukça yeterli gördükleri bu maddeler hakkında diğer maddelere nazaran daha çok bilgi sahibi oldukları söylenebilir.

Adayların kendilerini en az yeterli gördükleri üç yeterlik ifadesi ise sırasıyla “Atatürk'ün din, ahlak ve laiklikle ilgili görüşlerini kaynaklara dayalı olarak açıklayabilme”, “Türklerde din anlayışının oluşmasında etkili olan bazı şahsiyetleri tanıyabilme” ve “din ile kültür arasındaki etkileşimi örneklerle açıklayabilme”dir. En düşük ortalamaya sahip olan “Atatürk'ün din, ahlak ve laiklikle ilgili görüşlerini kaynaklara dayalı olarak açıklayabilme” dışındaki diğer iki maddenin ortalaması birbirine yakındır. Bu durum adayların bahsi geçen maddelere ilişkin yeterlik algılarında çok büyük farklılık olmadığı anlamına gelmektedir. Ancak adayların en düşük ortalamaya sahip oldukları “Atatürk'ün din, ahlak ve laiklikle ilgili görüşlerini kaynaklara dayalı olarak açıklayabilme” konusunda daha az bilgi sahibi oldukları söylenebilir. Bu durum ilahiyat fakültelerinde iki dönem okutulan Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin yeterince işlevsel olmadığını göstermektedir.

Bu boyutta yer alan yeterlik maddelerinin 5'inde ortalamalar boyut ortalamasından daha yüksek iken, 1 maddede ortalamalar boyut ortalamasından daha düşüktür. Ortalaması düşük olan maddede adayların kendilerinde bazı eksiklikler gördükleri söylenebilir. Özellikle adayların kendilerini biraz yeterli gördükleri bu maddede eksikliklerinin daha fazla olduğu düşünülebilir.

Diğer boyutlarla karşılaştırıldığında, katılımcıların bu boyuttaki yeterlik algılarının ortalaması daha düşüktür. Yani katılımcılar din-kültür ilişkisi alanıyla ilgili bilgiler konusunda kendilerini daha az yeterli görmektedirler. Bu durum adayların bu boyutta yer alan yeterlik maddeleri hakkında kendilerine güvenmedikleri ve bu maddelerle ilgili eksikliklerinin daha çok olduğu anlamına gelmektedir.

Alan Bilgisine İlişkin Yeterlik Algılarının Ortalaması ve Bağımsız Değişkenlerle İlişkisi

Araştırmaya katılan DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algılarının ölçeğin alt boyutlarına göre ortalamaları çoktan aza doğru sıralanarak aşağıda verilmiştir.

Tablo 13. Alan Bilgisine İlişkin Yeterlik Algılarının Alt Boyutlara Göre Ortalamaları

YETERLİK ALANLARI	$\bar{X}$	Algı Düzeyi
İbadet alanıyla ilgili bilgiler	3,95	Oldukça Yeterli
Hiz. Muhammed alanıyla ilgili bilgiler	3,92	Oldukça Yeterli
İnanç alanıyla ilgili bilgiler	3,83	Oldukça Yeterli
Ahlak ve değerler alanıyla ilgili bilgiler	3,74	Oldukça Yeterli
İslam'ın temel kaynaklarıyla ilgili bilgiler	3,62	Oldukça Yeterli
Din olgusu alanıyla ilgili bilgiler	3,59	Oldukça Yeterli
Din anlayışı alanıyla ilgili bilgiler	3,39	Orta Düzeyde Yeterli
Din-kültür ilişkisi alanıyla ilgili bilgiler	3,29	Orta Düzeyde Yeterli
Genel Ortalama	3,66	Oldukça Yeterli

Tabloda görüleceği üzere araştırmaya katılan DKAB öğretmen adayları kendilerini 6 alt boyutta oldukça yeterli görürken, 2 alt boyutta orta düzeyde yeterli görmektedirler. Adayların kendilerini tam yeterli gördükleri, biraz yeterli gördükleri veya yetersiz gördükleri boyut yoktur.

Boyut ortalamaları genel ortalamayla karşılaştırıldığında sırasıyla “ibadet alanıyla ilgili bilgiler”, “Hz. Muhammed alanıyla ilgili bilgiler”, “inanç alanıyla ilgili bilgiler” ve “ahlak ve değerler alanıyla ilgili bilgiler” boyutlarındaki ortalamalar genel ortalamadan daha yüksektir. Ortalaması yüksek olan bu boyutlarda adayların kendilerini daha yeterli gördükleri, kendilerine daha çok güvendikleri ve kendilerinde daha az eksiklik gördükleri söylenebilir. Adaylar bu boyutlarla ilgili konuların öğretiminde daha etkili olacaklardır.

“İslam'ın temel kaynaklarıyla ilgili bilgiler”, “din olgusu alanıyla ilgili bilgiler”, “din anlayışı alanıyla ilgili bilgiler”, “din-kültür ilişkisi alanıyla ilgili bilgiler” boyutlarının ortalamaları genel ortalamadan daha düşüktür. Ortalaması düşük olan bu boyutlarda ise adayların kendilerine daha az güvendikleri ve kendilerinde daha çok eksiklik gördükleri söylenebilir. Özellikle adayların kendilerini orta düzeyde yeterli gördükleri “din anlayışı alanıyla ilgili bilgiler” ve “din-kültür ilişkisi alanıyla ilgili bilgiler” boyutlarında adayların kendilerinde gördükleri bu eksiklik ve güvensizliğin daha fazla olduğu düşünülebilir. Bu nedenle adayların bu boyutlarla ilgili olan konuların öğretiminde yeterince etkili olamayacakları söylenebilir.

Ortaya çıkan bu sonuçlar, alanda yapılan diğer araştırmalardan elde edilen bulgularla paralellik göstermektedir. Ev'in çalışmasında ilahiyat fakültesi öğrencilerinin çoğunluğu DKAB öğretmenliği yapabilme konusunda kendilerini yeterli bulmuşlardır (Ev 1999: 237). Yazıcı (2004), Arpacı (2004), Şimşek (2006), Işıkdöğün (2006) ve Koç'un (2010) farklı zamanlarda ve örneklemelerde DKAB öğretmenlerine yönelik yaptıkları çalışmalarda alan bilgisi konusunda öğretmenlerin kendilerini yeterli gördükleri ortaya çıkmıştır. Keyifli (2004) ve Akyürek'in (2008) farklı zaman ve örneklemelerde DKAB öğretmen adaylarına yönelik yaptıkları çalışmalarda, alan bilgisi konusunda adayların kendilerini yeterli olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Asrı'nın (2005) çalışmasında ise öğretmenlerin %92,2'sinin kendilerini alan bilgisi

konusunda yeterli buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak aynı araştırmada katılımcıların %35,4'ü ilahiyat fakültelerinde verilen alan bilgisi eğitimini yeterli bulmamıştır. Gün (2017) tarafından yapılan çalışmada lisans döneminden ayrı olarak pedagojik formasyon eğitimi alan DKAB öğretmen adaylarının %97'sinin alan bilgisine hakim olma konusunda kendilerini yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda kendini yeterli görmeyerek sorun yaşayacaklarını düşünenler ise alanın çok geniş olduğunu ve yeterli bilgi birikimine sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Bayraktar (2014) tarafından ilahiyat fakültesi öğrencilerine yönelik yapılan çalışmada ilahiyat eğitiminin, öğrencilerin öğretmenlik mesleği özel alan bilgisine ilişkin öz yeterlik inançlarına yeterli düzeyde katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı çalışmada katılımcılar DKAB konularını çok iyi öğretebilme, öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili sordukları soruları cevaplandırabilme ve DKAB dersiyle ilgili tüm kavramları açıklayabilme konularında kendilerini oldukça yeterli olarak görmüşlerdir. Aras'ın (2018) İHO DKAB öğretmenlerine yönelik çalışmasında da katılımcıların çoğunluğu alan bilgisi yeterliklerini de kapsayan özel alan yeterlikleri konusunda kendilerini yüksek düzeyde yeterli görmüşlerdir.

ÖSYM tarafından öğretmen adaylarına yönelik olarak yapılan KPSS Öğretmenlik Alan Bilgisi Testi (ÖABT) sonuçları da öğretmen adaylarının alan bilgisi yeterlikleri hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. İlk defa 2013'te uygulanan bu sınav 16 branşta ataması yapılacak öğretmenlerin seçiminde kullanılmaktadır (ÖSYM, 2018). ÖABT testlerinde "Din Bilimleri, Temel Dini Bilgiler, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Sünneti, Kur'an-ı Kerim'in Muhtevasını Anlama, İslam Ahlakı, Estetiği ve Felsefesi, Günümüz Türkiye'sindeki İslam Mezhep ve Yorumları" konularında sorular yer almaktadır (ÖSYM 2018: 23). 2013-2019 arası yapılan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ÖABT sonuçlarına ilişkin istatistiksel bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo14. 2013-2019 DKAB ÖABT Sonuçları (ÖSYM)

Yıl	Test Ortalaması	Standart Sapma	Soru Sayısı	Aday Sayısı
2013	22,065	6,294	50	7572
2014	25,09	5.078	50	13581
2015	25,209	6,461	50	19549
2016	25,879	6,8	50	24641
2017	29,435	7,819	50	29564
2018	18,479	6,368	50	33632
2019	42,599	11,592	75	36179

Tabloya göre yıldan yıla DKAB öğretmen adayı sayısı artmaktadır. Ülkemizde DKAB öğretmenliğine kaynaklık yüksek din öğretimi kurumlarının sayısındaki ve kontenjanlarındaki artışa paralel olarak ÖABT sınavına gören DKAB öğretmen adaylarının sayısında da artış olmaktadır (Genç 2019: 158). 2013-2018 arasında yapılan ÖABT sınavlarında 50 olan soru sayısı 2019 yılında 75'e çıkarılmıştır. ÖABT testlerinde, DKAB öğretmen adaylarının yıllara göre ortalamalarını soru sayısını dikkate alarak karşılaştırdığımızda başarının en yüksek olduğu

yıl 2017, en düşük olduğu yıl 2018'dir. ÖABT sonuçlarına göre DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisi konusunda bazı eksikliklerinin olduğu sonucu çıkarılabilir. Özellikle 2018 yılı ortalamasının diğer yıllara göre çok daha düşük olması, bu yılda yapılan testin bu eksiklikleri daha çok yansıttığı anlamına gelmektedir.

Araştırmaya katılan DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algıları ile cinsiyetleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmıştır.

Tablo 151. Alan Bilgisine İlişkin Yeterlik Algılarının Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	sd	p
Erkek	422	3,69	0,62	1,25	995	0,21
Kadın	575	3,64	0,58			

Tabloya göre araştırmaya katılan erkek öğretmen adaylarının yeterlik algılarının puan ortalaması 3,69; kadın öğretmen adaylarının yeterlik algılarının puan ortalaması 3,64'tür. Kadın ve erkek öğretmen adaylarının ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusu değildir. [$t(995)=1,25$; $p>0,05$]. Bu durum, cinsiyet değişkeninin DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algılarını etkilemediği anlamına gelmektedir. Yani DKAB öğretmen adayının alan bilgisine ilişkin yeterlik algısı cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Bu bulgulara göre DKAB dersini okutacak olan öğretmen adayının kadın ya da erkek olmasının, DKAB öğretime olumlu ya da olumsuz herhangi bir etkisinin olmayacağı söylenebilir.

Yapılan bazı araştırmalarda da cinsiyet farklılığının DKAB öğretmenlerinin (Doğan & Altaş 2003: 184; Yazıcı 2004: 157; Arpacı 2004: 103; Şimşek 2006: 135; Işıkdogan 2006: 186) ve öğretmen adaylarının (Akyürek 2008:263; Bayraktar 2014: 100) alan bilgisine ilişkin yeterlik algılarında etkileyici bir faktör olmadığı ortaya çıkmıştır. Aras'ın (2018) İHO DKAB öğretmenlerine yönelik yaptığı araştırmada ise 25 yeterlik maddesinin 18'inde cinsiyet açısından bir farklılaşma olmazken, 7 maddede erkek öğretmenlerin yeterlik algıları kadınlara göre daha yüksek çıkmıştır.

Araştırmaya katılan DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algıları ile mezun oldukları lise türü arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmıştır.

Tablo 16. Alan Bilgisine İlişkin Yeterlik Algılarının Mezun Olunan Lise Türüne Göre t Testi Sonuçları

Mezun olunan lise türü	N	$\bar{X}$	Ss	t	sd	p
İmam Hatip Lisesi	735	3,66	0,59	0,16	995	0,88
Diğer Liseler	262	3,66	0,62			

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmen adaylarından İHL mezunu olanların yeterlik algılarının puan ortalaması 3,66; İHL dışındaki diğer lise türlerinden mezun olanların yeterlik algılarının puan ortalaması 3,66'dır. Sonuçlara göre DKAB öğretmen adaylarının mezun oldukları lise türü ile alan bilgisine ilişkin yeterlikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir

ilişki yoktur. $[t(995)=0,16; p>0,05]$. Bu durum, İHL mezunu olup olmamanın DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algılarını etkilemediği anlamına gelmektedir. Bu bulgulara göre İHL’lerde alınan meslek derslerinin DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algılarına katkı sağlamadığı söylenebileceği gibi, İlahiyat fakültelerinde yapılan eğitimin İHL mezunları ile diğer lise mezunları arasındaki alan bilgisine ilişkin farkı kapattığı da söylenebilir. Yani bu durum İHL’lerdeki eğitimin yetersizliğinden kaynaklanacağı gibi ilahiyat fakültelerinde yapılan eğitimin nitelikli olmasından da kaynaklanabilir. Bu anlamda İHL mezunu olup olmamanın ilahiyat eğitimiyle ilişkisi araştırılması gereken bir konudur.

Yapılan araştırmalarda bu konuda farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Doğan ve Altaş (2003) tarafından yapılan araştırmada mezun olunan lise türünün DKAB öğretmenlerinin özel alan yeterliklerini etkilediği, İHL mezunlarının yeterlik düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Yazıcı (2004), Arpacı (2004) ve Işıkdogan’ın (2006) DKAB öğretmenlerine yönelik yaptıkları araştırmalarda mezun olunan lise türünün özel alan bilgi ve becerilerini etkilemediği sonucu elde edilirken Şimşek’in (2006) araştırmasında İHL mezunu DKAB öğretmenlerinin bu konuda kendilerini daha yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bayraktar’ın (2014) araştırmasında İHL mezunu olan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin özel alan bilgisine yönelik öz yeterlik inanç düzeylerinin diğer lise mezunlarına göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Aras’ın (2018) araştırmasında ise alan bilgisi yeterlik maddelerinin 23’ünde mezun olunan lise türüne göre anlamlı bir farklılaşma oluşmazken, “İnanç ve inançla ilgili kavramları yorumlarım” ve “Hz. Muhammed’in hayatını ve örnekliğini bütün yönleriyle betimlerim” maddelerinde diğer liselerden mezun olan DKAB öğretmenleri kendilerini daha yeterli gördükleri ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algıları ile bölüm memnuniyetleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (Anova) yapılmıştır.

Tablo 17. Alan Bilgisine İlişkin Yeterlik Algılarının Bölüm Memnuniyetine Göre Anova Testi Sonuçları

Memnuniyet Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Memnunum	491	3,77	0,56	Gruplar Arası	17,624	3	5,875	17,459	0
Kısmen memnunum	381	3,62	0,6	Gruplar İçi	334,123	993	0,336		
Memnun değilim	105	3,42	0,62	Toplam	351,747	996			
Kararsızım	20	3,14	0,49						
Toplam	997	3,66	0,59						

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmen adaylarının okudukları bölümden memnun olma durumlarına göre puan ortalamalarında farklılıklar vardır. Bu farklılıkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algıları ile bölüm memnuniyetleri arasında istatistiksel

olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur. $[F(3, 993)=17,459; p<0,05]$. Homojen dağılım gösteren bu gruplar arasında nasıl bir ilişki olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, katılımcıların bölüm memnuniyeti arttıkça puan ortalamaları da artmaktadır. Bölüm memnuniyeti konusunda kararsızlık yaşayanlar ile bölümünden memnun olmayanların puan ortalamaları daha düşüktür. Bu sonuçlara göre bölümünden memnun olan DKAB öğretmen adayları alan bilgisi açısından kendilerini daha yeterli görürken bu konuda kararsızlık yaşayanlar ve bölümünden memnun olmayanlar kendilerini daha az yeterli görmektedirler.

Bu bulgulara göre ilahiyat fakültesinde okumaktan duyulan memnuniyetin, öğrenmenin niteliğini etkilediği anlaşılmaktadır. Bu anlamda ilahiyat fakültesinde okumaktan memnun olanlar yapılan eğitimden daha çok istifade etmekte, dolayısıyla alan bilgisi konusunda kendilerini daha yeterli görmektedirler. Burada okumaktan memnun olmayanlar ise yapılan eğitimden yeterince faydalanamadığı için alan bilgisi konusunda kendilerini daha az yeterli görmektedirler. Bu durum DKAB öğretiminin niteliğini de etkileyecektir. İlahiyatta okumaktan memnun olan adaylar yeterli alan bilgisine sahip olacakları için DKAB öğretiminde daha başarılı olacaklardır.

Araştırmaya katılan DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algıları ile GANO'ları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (Anova) yapılmıştır.

Tablo 18. Alan Bilgisine ilişkin Yeterlik Algılarının GANO'ya Göre Anova Testi Sonuçları

GANO	N	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
0.00-2.00	13	3,42	0,84	Gruplar Arası	12,234	4	3,058	8,936	0
2.01-2.50	119	3,51	0,61	Gruplar İçi	339,513	992	0,342		
2.51-3.00	393	3,58	0,59	Toplam	351,747	996			
3.01-3.50	382	3,78	0,52						
3.51-4.00	90	3,76	0,71						
Toplam	997	3,66	0,59						

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmen adaylarının GANO'larına göre ortalama puanları arasında farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına göre, araştırmaya katılan DKAB öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algıları ile genel ağırlıklı not ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur. $[F(4, 992)=8,936; p<0,05]$. Homojen dağılım gösteren bu gruplar arasında nasıl bir ilişki olduğunu belirlemek için Tukey testi yapılmıştır. Buna göre, not ortalaması 3,01-3,50 arasında olanlar, 2,01-250 ve 2,51-3,00 arasında olanlara göre daha yüksek puan ortalamasına sahiptirler. Bununla birlikte anlamlı bir farklılık oluşturmamış olsa da matematiksel olarak GANO arttıkça puan ortalamaları da artış eğilimi göstermektedir. Bu durum, DKAB öğretmen adaylarının lisans dönemindeki akademik başarılarının alan bilgisi yeterlik algılarını olumlu yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Bu bulgulara göre lisans dönemindeki akademik başarıları yüksek olan adayların DKAB öğretiminde daha başarılı olacakları söylenebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen adaylarının alan bilgisine ilişkin yeterlik algıları incelendiğinde adayların kendilerini oldukça yeterli olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre adayların ilahiyat fakültelerinde alan bilgisi konusunda aldıkları eğitimin yeterli olduğunu düşündükleri sonucu çıkmaktadır.

Adayların yeterlik algıları alan bilgisi alt boyutlarına göre farklılaşmaktadır. Adaylar kendilerini 6 alt boyutta oldukça yeterli, 2 alt boyutta orta düzeyde yeterli olarak görmektedirler. Adayların kendilerini en çok yeterli gördükleri boyut “ibadet alanıyla ilgili bilgiler”, en az yeterli gördükleri boyut ise “din-kültür ilişkisi alanıyla ilgili bilgiler” olmuştur. Adaylarının kendilerini oldukça yeterli gördükleri konularda, kendilerine daha çok güvendikleri ve kendilerinde ciddi bir eksiklik görmedikleri anlaşılmaktadır. Adayların kendilerini orta düzeyde ya da biraz yeterli gördükleri konularda ise adayların kendilerine daha az güvendikleri ve kendilerinde daha çok eksiklik gördükleri anlaşılmaktadır.

Adayların yeterlik algıları cinsiyet ve mezun olunan lise türüne göre farklılaşmazken, bölüm memnuniyeti ve lisans akademik başarılarına göre farklılaşmaktadır. Bölümünden memnun olanlar ve lisans akademik başarıları yüksek olanlar alan bilgisi konusunda kendilerini daha yeterli olarak görmektedirler. Ulaşılan bu sonuçlar çerçevesinde şunlar önerilebilir:

- Araştırma sonuçlarına göre DKAB öğretmen adayları alan bilgisine ilişkin hiçbir maddede kendilerini tam yeterli olarak görmemişlerdir. Bu durum adayların eksikliklerinin farkında olmaları açısından önemlidir. Ancak adayların bu eksikliklerinin nelerden kaynaklandığının tespit edilerek gerekli tedbirlerin alınması gerekir. Bu amaçla bu eksikliklerin sebeplerini belirlemeye yönelik farklı araştırmalar yapılabilir.
- Adaylar alan bilgisi konusunda kendilerini oldukça yeterli görmüşlerdir. Bu durumun adayların hizmet esnasındaki performanslarına nasıl yansıtacağı ve adayların hizmet esnasındaki yeterlik algılarının ne olacağı araştırılması gereken bir konudur. Bu bağlamda DKAB öğretmen adaylarının hizmet öncesinde ve hizmet esnasındaki yeterlik algılarının karşılaştırılabileceği araştırmalar yapılabilir. Ulaşılan sonuçlara göre DKAB öğretmenliğine kaynaklık eden programlarda düzenlemeler yapılabilir.
- Adayların kendilerinde eksiklik gördükleri konuların tespit edilerek hizmet içi eğitimlerle giderilmesi gerekmektedir. Bu amaçla hizmet içi eğitimle ilgilenen kurumlar tarafından DKAB öğretmenlerinin alan bilgisine ilişkin yeterliklerini belirlemeye yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Araştırmada İHL mezunu olup olmamanın adayların alan bilgisi yeterlik algılarına etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum İHL’lerdeki eğitimin yetersizliğinden kaynaklanacağı gibi, ilahiyat fakültelerinde yapılan eğitimin İHL mezunlarıyla diğer lise mezunları arasındaki farkı kapatacak kadar nitelikli olmasından da kaynaklanabilir. Bu anlamda İHL mezunu olup olmamanın ilahiyat eğitimi açısından fonksiyonelliğini belirlemeye yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Araştırmada bölümünden memnun olmayan ve akademik başarıları düşük olan adayların kendilerini daha az yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda

yüksek din öğretimi yapan kurumlarda okuyan öğrencilerin bölüm memnuniyetlerini ve akademik başarılarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi için çalışmalar yapılabilir.

- DKAB öğretmenliğine kaynaklık eden kurumlarda öğrenim türü açısından farklı uygulamalar söz konusudur. Bu bağlamda birinci öğretim, ikinci öğretim, uzaktan öğretim gibi farklı öğrenim türlerinin adayların alan bilgisi yeterlikleri üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akyürek, S. (2008). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Yeterlikleri (Kayseri Örneği)*. Kayseri: Laçın Yayınları.
- Akyürek, S. (2010). Kur'an Kurslarında İnanç Esaslarının Öğretimi. Ş. Karaköse içinde, *Etkili Din Öğretimi* (s. 561-566). İstanbul: Tedef Yayınları.
- Ankara Üniversitesi Önlisans ve Lisans Eğitim Öğretim Yönetmeliği. (2017, Ağustos 8). *Resmi Gazete*(30148).
- Aras, İ. (2018). *İmam Hatip Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Özel Alan Yeterlikleri*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Arpacı, M. (2004). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlikleri (İzmir İli Örneğinde Bir Alan Araştırması)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Asri, S. (2005). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlikleri (Göller Bölgesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Aydın, M. Ş. (2016). *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Aydın, M. Ş. (2017). *Din Eğitimi Bilimi*. Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Aydın, M. Z. (2012). Ahlak Eğitim ve Öğretimi. R. Doğan, & R. Ege içinde, *Din Eğitim El Kitabı* (s. 139-180). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Başkurt, İ. (2011). DKAB Öğretmenliği Bölümlerinde Eğitim ve Öğretim (İ.Ü. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Örneği). R. Kaymakcan, M. Zengin, & Z. Ş. Arslan içinde, *Türkiye'de Okullarda Din Öğretimi* (s. 639-655). İstanbul: DEM Yayınları.
- Bayraktar, A. (2014). *İlahiyat Eğitiminin Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Öz Yeterlik İnanç Düzeyleri ve Problem Çözme Becerilerine Katkısı*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi.
- Bilgin, B. (2007). *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: Gün Yayınları.
- Canbulat, M. (2006). *Dini Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: DİB Yayınları.
- Cebeci, S. (1999). Cumhuriyet Döneminde Yüksek Din Öğretimi. *AÜİFD*(Özel Sayı), 227-235.
- Demircan, A. (2015). *Türkiye'nin İlahiyat Sorunu*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Doğan, R., & Altaş, N. (2003). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri Yeterlik Düzeylerini Etkileyen Faktörler (Ankara Örneği). *AÜİFD*, 44(2), 173-186.

- Erbaş, A. A. (2015). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinden Beklenen Yeterlikler Üzerine Yeni Öğretmen Yetiştirme Modeli Bağlamında Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.
- Erdem, H. (2003). *Ahlak Felsefesi*. Konya: Hü-Er Yayınları.
- Erden, M. (2001). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Ev, H. (1999). *Türkiye'deki Yüksek Din Öğretimi Kurumları Programlarının Öğretmen Yetiştirme Bakımından Değerlendirilmesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Genç, M. F. (2019). İmam Hatip Okulları ve İlahiyat Fakülteleri Örneğinde Din Eğitiminde Kalite Sorunu. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*(7), 145-166.
- Gün, A. (2017). Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Yeterlik Algıları ve Pedagojik Formasyon Programına İlişkin Görüşleri: Amasya Üniversitesi Örneği. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(8), 125-171.
- Heyet. (2008). *İlmihal* (Cilt 1). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Işıkdogan, D. (2006). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Mezunu Öğretmenlerin Yeterlikleri*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekışık Yayınları.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2016). *Ahlak Değerler ve Eğitimi*. İstanbul: DEM.
- Keyifli, Ş. (2004). İlköğretim DKAB Öğretmenliği Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Uygulama Öncesi Mesleğe Hazırlık Durumları İle İlgili Bir Uygulama (DEÜ İlahiyat Fakültesi Örneği). Z. Ş. Arslan içinde, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Çalışma Toplantısı-I* (s. 132-167). İstanbul: DEM Yayınları.
- Kılıç, R. (2013). Din ve Kültür İlişkisi Üzerine Felsefi ve Teolojik Bir Değerlendirme. M. Fatsa içinde, *Geçmişten Günümüze Giresun'da Dini ve Kültürel Hayat Sempozyumu* (s. 16-21). Giresun: Giresun İl Özel İdaresi.
- Koç, A. (2003). İlahiyat Fakültesi (İlahiyat Lisans Programı) Öğrencilerinin Sorunları ve Beklentileri. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25(2), 25-64.
- Koç, A. (2010). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlikleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 107-149.
- Korkmaz, M. (2010). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği. *Bilimname*, 18(1), 167-204.
- Köylü, M. (2013). Türkiye'de Yüksek Din Öğretimi: Nitelik mi Nicelik mi? *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(35), 21-44.
- MEB. (2008). *Öğretmen Yeterlikleri Öğretmenlik Mesleği Genel ve Özel Alan Yeterlikleri*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2018). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8.Sınıflar)*. Ankara: MEB.

- MEB. (2018). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*. Ankara: 2018.
- Mehmedoğlu, Y. (2000). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Eğitim-Öğretim Beklentileri. İSAV içinde, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi* (s. 121-150). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Öcal, M. (2015). *Osmanlıdan Günümüze Türkiye’de Din Eğitimi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- ÖSYM. (2018). *2017 ÖABT Değerlendirme Raporu*. Ankara: ÖSYM.
- ÖSYM. (tarih yok). *Kamu Personel Seçme Sınavı*. Ağustos 08, 2019 tarihinde <https://www.osym.gov.tr/TR,15612/2019.html> adresinden alındı
- Özdemir, Ş. (2002). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Eğitim-Öğretim Beklentileri. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(15), 85-106.
- Özdemir, Ş., & Kavak, R. (2012). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Eğitim-Öğretim ile İlgili Beklentileri (Atatürk ve Erciyes Üniversiteleri Örneği). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(7), 529-551.
- Şimşek, E. (2006). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlikleri (Erzurum Örneği)*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi.
- Şişman, M. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Taştan, A., Kuşat, A., & Çelik, C. (2001). Üniversite Düzeyinde Din Öğretimi Alan Öğrencilerde Eğitim Sürecinde Oluşan Tutum ve Davranış Değişiklikleri (Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(11), 169-192.
- Taştekin, O. (2013). Yeni Kurulan İlahiyat Fakültelerinin Öğrenme Ortamına Yönelik Öğrenci Algıları (Şırnak, Erzincan ve Iğdır Örneği). *Usul: İslam Araştırmaları Dergisi*, 139-184.
- Tunç, E. (2012). *İlköğretim ve Ortaöğretimde Din Eğitim Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (2006-2011 Yılları Arası)*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi.
- Uçar, R. (2017). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği). *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(2), 97-170.
- Yazıcı, I. (2004). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri Yeterlikleri (İstanbul İli Örneği Üzerine Bir Araştırma)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi .
- Yıldız, M. (2019). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Alan Bilgisine ilişkin Yeterlik Algıları*. Doktora Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. (tarih yok). *2018-2019 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri*. Temmuz 07, 2019 tarihinde <https://istatistik.yok.gov.tr> adresinden alındı